

ДОБРОЯКІСНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Н. В. Глинська, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Постановка проблеми. Принцип правової визначеності як один із ключових в концепції верховенства права виявляється, серед іншого, й у забезпеченні *єдності судової практики* щодо розуміння та тлумачення відповідних норм права судами з урахуванням конкретної ситуації та відповідно до загальних орієнтирів у його тлумаченні, що містяться у судовій практиці. Єдиний підхід до застосування закону найкращим чином відповідає вимогам передбачуваності, верховенству права й ефективному захистові прав людини¹. І навпаки – відповідно до практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) суперечливість судових рішень руйнує суспільну довіру до суддів, яка є невід’ємним компонентом правової держави і становить право на справедливий суд (п. 1 ст. 6 Європейської Конвенції з захисту прав людини (далі – ЄКПЛ)). З огляду на це у сучасному правовому суспільстві законодавцем, науковими експертами провідних демократичних держав та міжнародними органами приділяється величезна увага відшукуванню та утвер-

¹ Вильдхабер Л, 'Прецедент в Европейском суде по правам человека' (2001) 12 Государство и право 10.

дженню дієвих механізмів забезпечення єдності судової практики. Серед міжнародних правових актів цінним дороговказом у царині забезпечення єдності судової практики є Висновок консультативної Ради європейських суддів № 20 «Про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону» від 10 листопада 2017 р. (далі – Висновок КРЕС)¹. В нашій державі питаннями забезпечення єдності судової практики вже тривалий час активно опікується сучасна наукова спільнота та практичні працівники. Ще в 2015 р. в офіційному політичному документі недостатній рівень єдності та послідовності судової практики визнано як один з основних чинників низької ефективності система правосуддя, що обумовило необхідність розробки системи злагоджених механізмів, спрямованих на сприяння єдності практики². В цьому контексті проведено низку заходів законодавчого та організаційного характеру, зокрема, реформування системи судоустрою, удосконалення процесуальних повноважень суду касаційної інстанції та ін.

Втім незважаючи на постійну увагу, що приділяється питанню узгодженості судової практики, проблема наявності діаметрально протилежних судових позицій з однотипних правових питань на сьогодні, на жаль, не є вирішеною. Хоча й єдність судової практики є показником професійності суддів при розгляді справ, здебільшого її досягнення залежить від чинників правового характеру – наявність злагодженої системи правових засобів, які дають можливість забезпечити єдність у застосуванні закону, а значить й уніфікувати судову практику. Одним із ключових таких засобів є, перш за все, доброякісність самого кримінального процесуального закону (далі – КПЗ). Певні якісні характеристики закону та встановлені ним механізми є бажаною та необхідною умовою (а отже, і засобами) забезпечення єдиного підходу до його застосування на практиці. Це

¹ Висновок консультативної Ради європейських суддів № 20 «Про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону» URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Висновок_КРЕС_20.pdf (дата звернення 18.06.2019)

² Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015 URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення 18.06.2019)

обумовлює необхідність комплексного дослідження проблематики системи стандартів якості КПЗ на сучасному етапі правового розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У правовій науці проблема якості закону як продукту законодавчої діяльності привертала та привертає увагу багатьох дослідників у різних галузях правознавства. Так, зокрема, цій проблематиці присвячено праці В. Комарова, В. Косовича, М. Кравченка, Л. Луця, Н. Оніщенко, М. Панова, Т. Подорожної, П. Рабіновича, І. Шутака та інших українських науковців. У близькому зарубіжжі проблеми якості закону та нормативно-правового акта розглядаються у межах теорії закону, зокрема, В. Бабаєвим, А. Міцкевичем, А. Піголкіним, С. Полєніною, Е. Сирих, Ю. Тихомировим. Що ж стосується якості КПЗ, то ця проблематика не була предметом самостійного комплексного дослідження. За радянських часів найбільш наближеною до цієї тематики є фундаментальна колективна праця Л. Алексєєвої, О. Ларіна, М. Строговича, присвячена питанням ефективності кримінального процесуального закону. Із сучасних праць слід виділити колективну монографію «Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні»¹. Втім доброякісність КПЗ як необхідна передумова єдиного його застосування на практиці ще не була предметом окремого дослідження.

Автор статті ставить перед собою **мету** сформулювати систему стандартів якості КПЗ у світлі оновленої національної правової доктрини з урахуванням європейських еталонів щодо сприйняття засадничої вимоги верховенства права та виокремити окремі положення-стандарти КПЗ, дотримання яких має вирішальне значення для єдиного застосування закону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узгодженість судової практики є одним із ключових положень у контексті забезпечення на правотворчому рівні верховенства права, зокрема, таких

¹ Борисов В, Зеленецький В, *Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні* (Право 2011).

його невід'ємних складових, як правова визначеність і передбачуваність та принцип рівності перед законом (пп. 50, 51 Доповіді Венеціанської комісії «Про верховенство права» (далі – доповідь ВК про верховенство права) (The Report on the Rule of Law of 2011)¹). Ще за дореволюційних часів відомий російський правознавець М. Коркунов наголошував, що однією з головних умов правосуддя є застосування законів до всіх однаково, а це неможливо без однакової, усталеної судової практики². У державі, яка керується принципом верховенства права, громадяни виправдано очікують, що до них будуть ставитися, як до всіх інших, та що вони можуть покладатися на попередні судові рішення в подібних справах, і таким чином громадяни можуть передбачати юридичні наслідки своїх дій чи бездіяльності (п. 6 Висновку КРЕС). ЄСПЛ у рішенні «Брумеску проти Румунії» визначив, що принцип правової визначеності є одним із фундаментальних аспектів верховенства права. Для того, щоб судове тлумачення відповідало вимогам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод необхідно, щоб судові рішення були *розумно передбачуваними*. Невипадково ЄСПЛ пов'язує право на справедливий суд, визначене ст. 6 ЄКПЛ, також із вимогами щодо єдиного застосування закону. Багато держав прагнуть забезпечити однорідність своєї судової практики, стверджуючи, що органи судової влади є незалежними під час розгляду справ, проте їхні рішення мають бути *передбачуваними*, а не хаотичними. Саме тому суди нижчих інстанцій у більшості випадків покладаються на рішення судів вищих інстанцій³.

Рівень узгодженості правозастосування, перш за все, обумовлений якістю закону. Взаємообумовленість якості норми права та практики її застосування є цілком очевидною з позиції *феномено-*

¹ Доповідь Венеціанської комісії «Про верховенство права» (Venice Commission: the Rule of Law), прийнята Венеціанською комісією на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 р. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення 18.06.2019)

² Коркунов Н. *Лекции по общей теории права* (СПб.1909) 298.

³ Валанчус В. 'Навіщо потрібна уніфікована судова практика?' (2012) 11–12 Право України 138.

логічного підходу, яким керувались ще за радянських часів відомі вчені Л. Алексєєва, О. Ларін та М. Строгович¹ при дослідженні проблем якості та ефективності кримінально-процесуального закону. По суті аналогічним є бачення феномену якості закону у сучасному правовому демократичному суспільстві у світлі концепції верховенства права. Так, зокрема, у Доповіді про верховенство права Венеційська комісія визнала узгодженість судової практики одним із ключових елементів у контексті забезпечення на правотворчому рівні усіх складових верховенства права (п. 50). У пункті 51 Доповіді також зазначено, що такі стрижневі елементи верховенства права, юридична визначеність (*legal certainty*) та вищість закону (*supremacy of the law*) передбачають, що закон застосовано на практиці. Це також означає, що він є *придатним для застосування*. Тому надзвичайно важливо ще до прийняття закону оцінити його на предмет придатності його застосування на практиці, а також перевірити *a posteriori*, чи буде його застосування ефективним.

Інакше кажучи, якість закону не може оцінюватися у відриві від практики його застосування. А звідси єдність практики – це один із показників високоякісного закону у світлі його відповідності сучасним правовим стандартам правової визначеності – закон має бути якомога чіткішим, передбачуваним та послідовним. Як влучно відмічено у Висновку КРЕС, суди зможуть краще забезпечувати єдине застосування закону, якщо закони є логічні, узгоджені, належним чином написані, мають зрозумілі формулювання, уникають зайвої двозначності та не мають внутрішніх суперечностей (п. 44). У той час, як суперечності в судовій практиці є іноді наслідком неоднозначно сформульованих законів, що не дозволяє судам дійти єдиного та загальноприйнятого тлумачення (п. 46).

Переходячи до з'ясування концепту стандартів якості КПЗ, слід відмітити, що КПЗ, перш за все, має відповідати вимогам, які став-

¹ Феноменологічний підхід передбачає виокремлення та дослідження зв'язку між результатами правозастосовної діяльності та конструкціями норм (Див.: Советский уголовно-процессуальный закон и проблемы его эффективности. Строгович М. С, Алексеева Л. Б, Ларин А. М. (Наука 1979) 218.

ляться до будь-якого закону як продукту законодавчої діяльності. Вивчення та аналіз чисельної літератури з цієї проблематики дозволило виділити основні стандарти змістовно-формального характеру, що мають ставитись до будь-якого закону в сучасних соціально-правових умовах розвитку суспільства. До *змістовних* вимог слід віднести соціальну адекватність, моральність, гуманістичність, своєчасність, ресурсну забезпеченість (матеріальну, технічну, фінансову) закону та відповідність його рівню розвитку суспільних відносин; адекватний розподіл прав та обов'язків між суб'єктами права (за принципом «немає прав без обов'язків»), правильно сформульовані мета й завдання закону та обрано належний метод нормативно-правового регулювання; гарантованість правових можливостей суб'єктів права тощо.

Окрему групу вимог складають *юридико-технічні* стандарти якості закону, що встановлюють певні техніко-конструктивні, структурно-логічні, естетичні та лінгвістичні вимоги до мови нормативно-правового акта. Так, зокрема, юридико-технічна досконалість закону обумовлює його чіткість та зрозумілість, лаконічність, несутеречливість положень закону, належний стиль викладу правової норми, вдалу назву, розташування розділів, глав, статей, пунктів, частин, відсутність колізій та прогалин і т. п.

При цьому наведені й інші вимоги підлягають суттєвому коригуванню, залежно від того, чи аналізуємо ми якість окремого закону або їх сукупність, галузеве законодавство або систему законодавства в цілому. Адже структурно-функціональний підхід до об'єкта якісної характеристики (закону) дозволяє розмірковувати про якість на *макрорівні* (якість усього нормативно-правового акта) та на *мікрорівні* (оцінюється якість його структурної одиниці – норми). На рівні галузей законодавства, якісні показники включають в себе системність актів, що утворюють галузь, тобто їх внутрішню узгодженість і взаємодоповнюваність, а також відсутність прогалин в нормах права, адекватність специфіки, що охоплюються галуззю суспільних відносин, шляхом їх правової регламентації.

Перелічені стандарти є базові, а тому мають враховуватися як при створенні закону та його вдосконаленні законодавцем, так і при

його оцінюванні будь-якими суб'єктами (офіційними та неофіційними) як критеріальної основи. Втім для царини кримінального провадження більш необхідною є система тих еталонів, яким має відповідати закон, що регулює саме кримінальні процесуальні відносини, для того, щоб він був надійною основою для ефективного вирішення його завдань. Адже навіть значимість одного й того ж загального критерію якості закону може бути різною в залежності від різновиду правовідносин, що є об'єктом правового регулювання. Так, зокрема, для якості Закону, що регулює публічні відносини, одним із найважливіших стандартів є антикорупційність законодавства, що унеможливило зловживання посадовими особами належними їм повноваженнями. І навпаки, для врегулювання приватних відносин цей стандарт вже не є настільки актуальним з огляду на превалювання диспозитивного методу правового регулювання.

КПЗ, що регулює найбільш небезпечну, з точки зору можливого втручання у права та в основоположні свободи особи, площину суспільних відносин, має бути правовим за своєю суттю. З огляду на те, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3 Конституції України), в основі правотворчості у царині кримінального провадження має бути ціннісний вимір, а законодавець має орієнтуватись на правові цінності. Отже, інтегральною якістю КПЗ має бути його *правовий характер* – відповідність закону праву, відображення й узгодження в законі прав, свобод та інтересів різних суб'єктів кримінальних процесуальних правовідносин. Коли зміст та форма закону цілком відповідають принципу верховенства права – ідеї людини як найвищої цінності, а отже, гарантують особисті права та свободи кожній особі. ЄСПЛ неодноразово нагадував у своїх численних рішеннях, в тому числі й щодо України, про те, що *законодавство повинно відповідати принципу верховенства права* (див., серед багатьох інших, рішення у справі «Полторацький проти України» (Poltoratskiy v. Ukraine) від 29 квітня 2003 р.).

Правовий характер змісту закону може бути забезпечений дотриманням системи стандартів (загальних та спеціальних). Якщо

загальні стандарти є еталоном якості всього КПЗ, то спеціальні стандарти адресовані до певних сегментів КПЗ, призначенням яких є врегулювання правовідносин у межах окремих часових чи логічно-змістових, структурно-функціональних елементів кримінального провадження. Так, зокрема, до загальних стандартів якості КПЗ можна віднести: визначеність, розумність (збалансованість різних інтересів), соціальну адекватність, справедливість, антикорупційність (зокрема, встановлення чітких меж дискреційних повноважень), узгодженість (*по вертикалі* – відповідність КПЗ нормам Конституції та міжнародно-правовим актам та *по горизонталі* – відповідність закону нормам КПК), дотримання необхідної (оптимальної) межі алгоритмізації (урегульованості) кримінальної процесуальної діяльності; *єдність практики його застосування (тлумачення) та ін.* До спеціальних стандартів належать, зокрема: наявність в законі досконалого механізму оскарження дій і рішень органів і посадових осіб, які ведуть процес, та гарантій неупередженості та незалежності суддів, забезпечення поваги до остаточного рішення; гнучкість перехідних положень; відсутність зайвої повторності щодо вчинення процесуальних дій чи прийняття процесуальних рішень; встановлення відповідальності за порушення норм КПЗ; досконала регламентація процесу обґрунтування процесуальних рішень і ускладнений порядок прийняття та обґрунтування деяких із них (про обшук в житлі особи, про взяття особи під варту тощо); встановлення оптимальних касаційних фільтрів та ін.

Система цих стандартів якості КПЗ є своєрідним еталоном гарантійного законодавчого механізму забезпечення єдиного його застосування на практиці, а значить і забезпечення ефективного функціонування кримінального процесу.

Водночас для єдиного розуміння та узгодженого застосування закону особливо актуальним є втілення в ньому такої основоположної складової верховенства права, як принципу правової визначеності. Такими, що мають вирішальне значення для єдиного застосування закону на практиці, є, зокрема, такі орієнтири:

1) текст закону (*the law*) має бути легко доступним та *передбачуваним*, щоб людина могла регулювати свою поведінку. Передба-

чуваність означає, що закон має бути, за можливості, проголошений наперед – до його застосування, та має бути передбачуваним щодо його наслідків: він має бути сформульований з достатньою мірою чіткості (юридичні норми мають бути чіткими і точними), аби особа мала можливість скерувати свою поведінку (п. 44 Доповіді ВК про верховенство права). Отже, на міжнародному рівні формальні вимоги до мови закону, серед яких зрозумілість (доступність), чіткість (точність, недвозначність) правових норм, також визнано в контексті складника правової визначеності як елемента принципу верховенства права. Недотримання вказаних вимог у національних законах часто порушує основоположні права й свободи людини, про що зазначається у численних рішеннях ЄСПЛ;

2) визначеність закону є бажаною та необхідною умовою, отже, і засобом забезпечення єдності його застосування. Втім необхідна міра цієї визначеності в контексті сучасних правових стандартів не дорівнює його надмірній казуїстиці та зарегульованості. Потреба у визначеності не означає, що норми права повинні застосовуватись із такою негнучкістю, що унеможливила б урахування імперативів гуманності (людинолюбства) і справедливості (49 Доповіді ВК). Адже, як влучно відмічено у Висновку КРЕС, широкі визначення та відкриті норми є часто необхідними, оскільки вони надають судам необхідну гнучкість та можуть використовуватися за потреби, заповнити прогалини законодавства. Як неодноразово підкреслював ЄСПЛ, хоча визначеність є надзвичайно бажаною, вона може також призвести до надмірної негнучкості, а закон мусить не відставати від обставин, що змінюються (Рішення ЄСПЛ у справі «Борісенко та Єреванян Базальт проти Вірменії» (Borisenko and Yerevanyan Bazalt Ltd v. Armenia) (п. 46). Щодо *ступеня чіткості закону*, що має забезпечуватися у формулюваннях національних законів, ЄСПЛ у своїй практиці зазначав, що закон у жодному випадку не може передбачити всі непередбачувані обставини. Тому такий ступінь значною мірою залежить від змісту даного документа, сфери, на яку поширюється цей закон, а також кількості та статусу тих, кому закон адресований. Так, зокрема, ступінь чіткості, який треба забезпечувати при формулюванні конституційних по-

ложень, з огляду на загальний характер, може бути нижчим, ніж в інших законах (Рішення ЄСПЛ у справі «Реквені проти Угорщини» (Rekvényi v. Hungary) від 20 травня 1999 р.);

3) з огляду на неминучу та водночас необхідну *дискретність* КПЗ, вельми затребуваними є певні *нормативні механізми попередження свавільної її реалізації* правозастовниками – стримувачі дискреції чи її орієнтири. Адже дискреційні повноваження, що є необхідними для здійснення всього діапазону владних функцій у сучасних складних суспільствах, не мають здійснюватись у свавільний спосіб. Їх здійснення у такий спосіб уможливорює ухвалення суттєво несправедливих, необґрунтованих, нерозумних чи деспотичних рішень, що є несумісним із поняттям верховенства права (п. 52 Доповіді ВК). Тому в межах концепції верховенства права та на забезпечення такої її складової, як заборона свавілля (*prohibition of arbitrariness*), аксіоматичною вимогою до закону є наявність у ньому достатньо чітких та зрозумілих вказівок щодо обсягу такої дискреції та способу її здійснення, аби особа мала змогу відповідним чином захистити себе від свавільних дій влади (п. 45 Доповіді ВК). Дискреційні повноваження, що є необхідними для здійснення всього діапазону владних функцій у сучасних складних суспільствах, не мають здійснюватись у свавільний спосіб. Їх здійснення у такий спосіб уможливорює ухвалення суттєво несправедливих, необґрунтованих, нерозумних чи деспотичних рішень, що є несумісним із поняттям верховенства права (п. 52). ЄСПЛ неодноразово у своїй практиці вказував, що в національному праві має існувати засіб правового захисту від свавільного втручання з боку державних органів у права, гарантовані ЄКПЛ. Небезпека свавілля є особливо очевидною, коли виконавча влада здійснює свої функції закрито. Закон має містити досить зрозумілі й чіткі формулювання, які давали б громадянам належне уявлення стосовно обставин та умов, за якими державні органи уповноважені вдаватися до втручання в право (рішення ЄСПЛ у справі «Гавенда проти Польщі» (Gawenda v. Poland) від 14 березня 2002 р., у справі «Аманн проти Швейцарії» (Amann v. Switzerland) від 16 лютого 2000 р.).

Висновки. Не претендуючи на вичерпність, сформулюємо низку вимог до КПЗ, відповідність яким має ключове значення для забезпечення єдиного застосування правових норм у перебігу кримінального провадження.

1. Норми закону мають бути сформульовані чітко та виключати двозначність його розуміння правозастосовниками; вельми затребуваною є чіткість закону при формулювання підстав та порядку застосування обмежень прав та свобод людини в перебігу кримінального провадження.

2. КПЗ має містити достатньо прозорі, зрозумілі і передбачувані орієнтири реалізації в тому й іншому обсязі дискреційних повноважень. Так звана *методологія тлумачення норм закону*, що пропонується у самому його тексті складається, зокрема, із формулювання завдань та загальних засад кримінального провадження, чіткого визначення мети прийняття певних різновидів процесуальних рішень та ін.

3. КПЗ має містити правову технологію забезпечення належної якості процесуальних рішень. Ключовими елементами такої технології, зокрема, є досконала регламентація: стандартів – вимог, що ставляться до процесуальних рішень та деталізація їх змісту (загальна та індивідуальна); процесу обґрунтування процесуальних рішень тощо.

4. Наявність ефективних нормативних механізмів апеляційного та касаційного перегляду судових рішень.

5. Встановлення необхідного ступеня категоричності обов'язковості рішень Верховного Суду як суду вищої інстанції (цей рівень має забезпечувати баланс між суддівською незалежністю та обов'язковістю правових позицій суду вищої інстанції).

При цьому слід відмітити, що різниця практики щодо застосування певних норм може бути індикатором необхідності додаткової алгоритмізації кримінальної процесуальної діяльності у спосіб більш детальної регламентації того правового аспекту, що неоднозначно розуміється правозастосовниками. На відміну від усунення прогалин, колізій та інших системно-структурних дефектів КПЗ, деталізації нормативних приписів є не індикатором його негативної

характеристики, а лише своєчасним засобом корегування закону, завчасним відкликом на потреби практики. Так, зокрема, одним із проблематичних в сучасній правозастосовній діяльності у царині кримінального провадження є вирішення питання щодо правомірності передоручення функції з вручення повідомлення про підозру так званим спецсуб'єктам (адвокатам, суддям, народним депутатам України тощо – ст. 481 КПК України), наприклад, від Генерального прокурора до прокурорів САП, детективів НАБУ або інших уповноважених осіб на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень. І хоча системне тлумачення положень статей 276, 278 КПК України свідчить, що *процесуальні дії щодо складення та вручення повідомлення про підозру може вчинити виключно одна й та сама службова особа*, на практиці склалось діаметрально протилежне розуміння цього питання правозастосовниками. Один підхід, що відповідає духу закону та якого дотримуються чимало вчених, зводиться до необхідності здійснення всіх процесуальних дій, що складають суть повідомлення про підозру спецсуб'єкту, посадовою особою, визначеною ч. 1 ст. 481 КПК, та виключає можливість передоручення вручення повідомлення про підозру іншим посадовим особам (особи, які не склали повідомлення про підозру, позбавлені процесуальної можливості її вручати). До речі, аналогічна позиція висловлена й у рішенні Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду¹. Інший, протилежний підхід має також чимало прихильників (прокурорів, слідчих суддів, суддів), які не розцінюють факт передоручення вручення підозри спецсуб'єктам іншим учасникам кримінального провадження з боку сторони обвинувачення чи особам, які взагалі не є учасниками провадження, як порушення закону та звуження обсягу гарантій спеціальних суб'єктів, які передбачені спеціальними законами.

В будь-якому випадку, зважаючи на неоднозначність позицій, справедливим є те, що саме законодавець повинен розставити всі

¹ Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 19.02.2019 р. справа № 349/1487/14-К URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80115441> (дата звернення 01.07.2019)

крапки над «і» і встановити чіткий порядок вручення повідомлення про підозру з тим, щоб його не можна було трактувати по-різному.

Підсумовуючи, слід зазначити, що запропонований *концепт стандартів якості КПЗ* як системи нормативно закріплених та напружаних практикою вимог до КПЗ, є необхідним методологічним підґрунтям для розробки доброякісного КПК та одночасно критеріальною основою для його оцінки. Дослідження сутності зазначених та інших загальних і спеціальних стандартів якості КПЗ – є напрямками подальших наукових розвідок, що є необхідними для вдосконалення сучасного КПЗ та забезпечення його єдиного розуміння та застосування на практиці.

REFERENCES

Перелік юридичних документів

Законодавство

1. Висновок консультативної Ради європейських суддів №20 «Про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону» URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Висновок_КРЄС_20.pdf (дата звернення 18.06.2019)

2. Доповідь Венеціанської комісії «Про верховенство права» (Venice Commission: the Rule of Law), прийнята Венеціанською комісією на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 р. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення 18.06.2019)

3. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015 URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення 18.06.2019)

Справи

4. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 19.02.2019 р. справа № 349/1487/14-К URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80115441> (дата звернення 01.07.2019)

Бібліографія

Книги з автором

1. Борисов В, Зеленецький В, *Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні* (Право 2011).

2. Коркунов Н, *Лекции по общей теории права* (СПб.1909) 298.
 3. Строгович М, Алексеева Л, Ларин А, *Советский уголовно-процессуальный закон и проблемы его эффективности*. (Наука 1979) 218.
- Статті з журналів**
4. Валанчус В. 'Навіщо потрібна уніфікована судова практика?' (2012) 11–12 Право України 138.
 5. Вильдхабер Л, 'Прецедент в Европейском суде по правам человека' (2001) 12 Государство и право 10.

List of legal documents

Legislation

1. Vy'snovok konsul'taty'vnoyi Rady' yevropejs'ky'x suddiv # 20 « Pro rol' sudiv u zabezpechenni yednosti zastosuvannya zakonu» URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Vy'snovok_KRYeS_20.pdf (in Ukrainian)
2. Dopovid' Venecians'koyi komisiyi «Pro verhovenstvo prava» (Venice Commission: the Rule of Law), pry'jnyaty'j Venecians'koyu Komisiyeyu na 86-mu plenarnomu zasidanni 25–26 bereznya 2011 r. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (in Ukrainian)
3. Strategiya reformuvannya sudoustroyu, sudochy'nstva ta sumizhny'x pravovy'x insty'tutiv na 2015–2020 roky', sxvalena Ukazom Prezy'denta Ukrayiny' vid 20 travnya 2015 r. # 276/2015 URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (in Ukrainian)

Cases

4. Postanova Drugoyi sudovoyi palaty' Kasacijnogo kry'minal'nogo sudu vid 19.02.2019 r. sprava # 349/1487/ 14- K URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80115441> (in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

1. Borysov V, Zelenetskyi V, *Teoretychni osnovy zabezpechennia yakosti kryminalnogo zakonodavstva ta pravozastosovchoi diialnosti u sferi borotby zi zlochynnistiu v Ukraini* [Theoretical bases for ensuring the quality of criminal legislation and law-enforcement activities in the field of combating crime in Ukraine] (Pravo 2011) (in Ukrainian).
2. Korkunov N, *Lekcii po obshhej teorii prava* [Lectures on the general theory of law](Spb.1909) (in Russian).
3. Strogovich M, Alekseeva L, Larin A, *Sovetskij ugolovno-protsessual'nyj zakon i problemy ego jeffektivnosti* [Soviet criminal process and problems of its effectiveness]. (Nauka 1979) (in Russian).

Journal articles

4. Valanchus V, 'Navishho potribna unifikovana sudova prakty'ka?' [Why do we need a unified case law?'] (2012) 11–12 Pravo Ukrainyiny' 137–143 (in Ukrainian).

5. Vyl'dxaber L. Precedent v Evropejskom sude po pravam cheloveka [precedent. in the European Court of Human Rights] (2001) 12 Gosudarstvo y' pravo 10 (in Russian).

Глинська Н. В. Доброякісність кримінального процесуального закону як основа забезпечення єдності його застосування

Єдність судової практики є однією з фундаментальних цінностей сучасного судочинства. Єдиний підхід до застосування закону найкращим чином відповідає вимогам передбачуваності, верховенству права й ефективному захистові прав людини. З огляду на це доброякісність кримінального процесуального законодавства (далі – КПЗ) як високий ступінь відповідності його форми та змісту системі стандартів його якості набуває величезного значення для забезпечення узгодженості судової практики. Розробка досконалого законодавства є основою єдиного його розуміння та застосування на практиці. За таких умов вкрай актуальною є розробка концепту стандартів якості КПЗ. Все викладене вимагає комплексного дослідження проблематики системи стандартів якості КПЗ на сучасному етапі правового розвитку суспільства. Мета даної статті полягає у формулюванні системи стандартів якості КПЗ у світлі оновленої національної правової доктрини з урахуванням європейських еталонів щодо сприйняття засадничої вимоги верховенства права та виокремленні окремих положень-стандартів КПЗ, дотримання яких має вирішальне значення для єдиного застосування закону. На підставі проведеного дослідження автор робить висновок про те, що норми закону мають бути сформульовані чітко та виключати двозначність його розуміння правозастосовниками. КПЗ має містити достатньо прозорі, зрозумілі і передбачувані орієнтири реалізації в тому чи іншому обсязі дискреційних повноважень. КПЗ має містити правову технологію забезпечення належної якості процесуальних рішень. Наявність ефективних нормативних механізмів апеляційного та касаційного перегляду судових рішень. Встановлення необхідного ступеня категоричності обов'язковості рішень Верховного суду як суду вищої інстанції (цей рівень має забезпечувати баланс між суддівською незалежністю та обов'язковістю правових позицій суду вищої інстанції).

Ключові слова: кримінальне процесуальне законодавство, стандарти якості, доброякісність, судова практика, єдність.

Глинская Н. В. Доброкачественность уголовного процессуального закона как основа обеспечения единства его применения

Единство судебной практики является одной из фундаментальных ценностей современного судопроизводства. Единый подход к применению закона наи-

лучшим образом соответствует требованиям предсказуемости, верховенству права и эффективной защите прав человека. Учитывая это, доброкачественность уголовного процессуального законодательства (далее – КПЗ) как высокая степень соответствия его формы и содержания системе стандартов его качества приобретает огромное значение для обеспечения согласованности судебной практики. Разработка совершенного законодательства является основой единого его понимания и применения на практике. При таких условиях крайне актуальным является разработка концепта стандартов качества КПЗ. Все изложенное требует комплексного исследования проблематики системы стандартов качества КПЗ на современном этапе правового развития общества. Цель данной статьи состоит в формулировке системы стандартов качества КПЗ в свете обновленной национальной правовой доктрины с учетом европейских стандартов относительно восприятия основополагающих требований верховенства права и выделении отдельных положений-стандартов КПЗ, соблюдение которых имеет решающее значение для единого применения закона. На основании проведенного исследования автор делает вывод о том, что нормы закона должны быть сформулированы четко, исключать двусмысленность его понимание правоприменителем. КПЗ должно содержать достаточно прозрачные, понятные и предсказуемые ориентиры реализации в том и другом объеме дискреционных полномочий. КПЗ должна содержать правовую технологию обеспечения надлежащего качества процессуальных решений. Наличие эффективных нормативных механизмов апелляционного и кассационного пересмотра судебных решений. Установление необходимой степени обязательности решений Верховного суда как суда высшей инстанции (этот уровень должен обеспечивать баланс между судебской независимостью и обязательностью правовых позиций суда высшей инстанции).

Ключевые слова: уголовное процессуальное законодательство, стандарты качества, доброкачественность, судебная практика, единство.

Hlynska N. V. The good quality of criminal procedural law as a basis for ensuring the unity of its application

The unity of jurisprudence is one of the fundamental values of modern litigation. A unified approach to applying the law best meets the requirements of predictability, the rule of law and the effective protection of human rights. Against this background, the good quality of criminal procedural law (hereinafter – the CPL) as a high degree of conformity with its form and content to the system of standards of its quality is of great importance for ensuring the consistency of case law. The development of perfect legislation is the basis for a common understanding and application of legislation. In such circumstances, it is extremely important to develop the concept of quality standards of the CPL. All of the above requires a comprehensive study of the problems of the quality standards of the CPL at the current stage of legal development of society. The purpose of this article is to formulate a system of quality standards for the CPL in the light of updated national legal doctrine, taking into account European standards for the perception of the fundamental requirement of the rule of law and the identification of

certain provisions of the standard of the CPL, compliance with which is crucial for a uniform application of the law. Based on the research, the author concludes that the rules of the law should be clearly formulated and exclude the ambiguity of its understanding by law applicants. The CPL should contain sufficiently transparent, understandable, and predictable implementation benchmarks for both levels of discretion. The CPL must contain legal technology to ensure the proper quality of procedural decisions. Effective regulatory mechanisms for appeal and cassation review of court decisions. Establishing the necessary degree of clarity in the abidingness of decisions of the Supreme Court as a higher court (this level must strike a balance between judicial independence and the binding legal position of a higher court).

Key words: *criminal procedure legislation, quality standards, quality, judicial practice, unity.*